

Vladimir Kos

Še ena možna razsežnost pete prošnje Očenaša

Gre za grško besedo »*hōs*« pri Mateju (6,12), ki jo slovenski standardni prevod (Ljubljana 1977) prevaja s »kakor«, in za grški besedici »*kai gár*« pri Luku (Lk 11,4), ki ju isti prevod podaja s »saj tudi«. Matejev »*hōs*« in Lukov »*kai gár*« ne poznata tekstualnih različic.

Katekizem katoliške Cerkve takole komentira dvojne tekstualno različnih tradicij Očenaša tudi z ozirom na peto prošnjo: »Sv. Luka podaja krajši tekst petih prošenj, sv. Matej pa nudi bolj izpeljano obliko sedmerih prošenj. Cerkveno liturgično izročilo se drži teksta sv. Mateja.«¹ Nakar sledi tradicionalna oblika Očenaša, kjer se peta prošnja glasi: »In odpusti nam naše dolge, kakor tudi mi odpuščamo svojim dolžnikom.«

Slovenski standardni prevod *Svetege pisma* (1997) prevaja s »kakor smo tudi mi odpustili«, a nikjer ne omenja, da je tak prevod v skladu z besedilom, ki ga najdemo v Vatikanskem in Sinaitskem kodeksu, v najstarejšem sirskem rokopisu (t. i. *Pešiti*) ter pri Origenu in Cirilu Aleksandrijskem. Ta tekst ima za »odpustili smo« »*afékamen*«, se pravi aorist glagola »*afiemi*«. O tej glagolski obliki pripominja Analitični grški leksikon²: Povedni naklon aorista navadno izraža preteklost. Je pa v oznaki za oznako dolgotrajnega dejanja, ko ni treba navajati tovrstne okoliščine. Pripovedovanje o tem, kar se je dogajalo, se ga nenehno poslužuje«. Presenetljiv je komentar Alana Hughja McNeila v njegovem komentarju evangelija po Mateju: »Glagol (*afiemi*) najdemo v tradiciji tako v preteklem kot v sedanjem in prihodnjem času; to si lahko razlagamo samo z brezčasnim aramejskim deležnikom (na začetku): ZYKBS P'D ZN', ki lahko vsebuje vse različice: (Lukov) 'ker tudi mi odpuščamo' vsebuje možnost navade na podlagi večkratnega preteklega odpuščanja, in na podlagi navade možnost odpuščanje v bodoče.«³

¹ Citiram po angl. izdaji, ki mi je bila na razpolago: *Catechism of the Catholic Church*, G. Chapman, London 1994, str. 586.

² *The Analytical Greek Lexicon*, Samuel Bagster & Sons Ltd, London 1973, XLII.

³ A. H. McNeil, *The Gospel according to St. Matthew. The Greek Text with Introduction, Notes and Indices*, Baker Book House, Grand Rapids/Michigan 1980, 81a.

Klasična *Zbirka raziskav o Očenašu* Jeana Carmignaca podpira Matejev »smo odpustili« proti možnemu »odpuščamo«: Priznati je treba, da je 'smo odpustili' najtesneje povezano z evangelijskim mišljenjem. V 6,14-15 nudi Matej komentar k Očenašu ... dvakrat 'aféte' v grškem aoristu l dvakrat 'afései' v prihodnjem času ... V paraboli o neusmiljenem dolžniku (Mt 18,35) Jezus sam razvija isto misel ... Lepo pripominja *Opus imperfectum in Matthaëum* (Migne, PG LVI, 715), da nas Jezus ne uči govoriti 'kakor bomo odpuščali', ampak 'kakor smo odpustili'; moramo namreč odpustiti, preden prosimo odpuščanja ... Naše odpuščanje ne pogojuje Božjega; gre za vrednost naše prošnje, ki jo pogojuje predhodno odpuščanje (sočloveku). Bog ni odvisen od človeka; je pa naša molitev od naše dejanske odkritosrčnosti: brez pravega odpuščanja bi bila naša molitev hinavska.«⁴

»Oba izraza, tako Lukov 'greh' kakor (Matejev) 'dolg' sta v judovskih virih izpričani kot sopomenki.«⁵ Da gre tako pri Mateju kot pri Luku za isto peto prošnjo, lepo razloži I. Howard Marschall: »Lukov 'kai gar' se izogne nekakšnemu 'quid pro quo', ki bi ga lahko kdo iztaknil v Matejevem 'hōs kai'. In glagol je v sedanjem času, tako da pride do izraza nepretrgana pripravljenost na odpuščanje; Matejev aorist pa spominja na pogoj, ki ga je treba izpolniti, preden prosimo Boga, da nas usliši (prim. Sir 28,1-7; Mt 5,23 sl; 6,16 sl.) ... Tako pri Luku kakor pri Mateju je poudarek na odstranitvi ovir na poti do Božjega odpuščanja: Kdor moli, ne sme pozabiti na predpogoj za uslišanje svoje prošnje.«⁶

Seznanili smo se s sestavkom pete prošnje. Še ena možnost ostaja: da se osredotočimo na Matejev »kakor tudi mi ...« ali na Lukov »saj tudi mi ...«. Tudi v teh na videz navadnih besedah primerjave lahko odkrijemo Jezusovo blagohotno mišljenje, neke vrste *a minori ad maius* mišljenje. Čim več ljubezni je v nas ljudeh, tem bolj smo pripravljeni odpustiti. Če se nam ljubljena oseba prizna za krivo v določenem odnosu do nas in je pripravljena, kolikor more, poravnati krivico, smo vsaj včasih pripravljeni odpustiti na podlagi naravne vezi ljubezni; morda nam zadostuje že sama krivčeva pripravljenost na zadoščenje. Odpuščanje predstavlja pristno ljubezen do bližnjega. V Bogu pa je največ ljubezni: »Bog je ljubezen« (1 Jn 4,16). Še bolj kot mi ljudje je pripravljen odpustiti, če vidi v človekovem srcu kes in vsaj pripravljenost na zadoščenje. Toda če je tisti »kakor tudi mi« ali »saj tudi mi« nedejstvo na naši strani, odpade za uslišanje tisti predpogoj, ki ga radodarni Jezus nudi.

Še zmeraj lahko prosimo Boga, da nam odpusti naše dolgove ali grehe, a naši molitvi manjka nekaj osnovnega za resnično upanje na

⁴ J. Carmignac, *Recherches sur 'le Notre Pere'*, Lerouzey & Ane, Paris 1969, 231.

⁵ *The Anchor Bible Dictionary*, D. N. Freedman, Doubleday 1992, IV, 361 b.

⁶ H. Marschall, *The Gospel of Luke. A Commentary on the Greek Text*, W. B. Eerdmans, Grand Rapids/Michigan 1978, 461.

Božje odpuščanje. Kaj pa ljudje, ki jim je s krivicami prizaneseno? Zanje je del pete prošnje vzorec; obračajo se na Boga, da jim odpusti, za kar nosijo v srcu kes in zadoščenje (ali pripravljenost nanjo) – polni upanja na odpuščanje, ki ga celo ozkosrčni ljudje od časa do časa uredničujejo.

Brez kesa in zadoščenja (ali pripravljenosti nanj) ne more priti do pravega, se pravi resničnega odpuščanja. Pod vplivom določenih vidikov naglašamo odpuščanje kot nekaj veličastno samoumevnega. Toda v vsem svojem veličastnem pomenu pravega odpuščanja brez kesa in zadoščenja (ali pripravljenosti nanj) ni in ga ne more biti. Odpuščanje ni enostransko dejanje. V okrožnici *Dives in misericordia* uči papež Janez Pavel II.: »Kristus zares vztrajno poudarja potrebo, da sočloveku odpuščamo ... Predpostavlja torej, da je človek zmožen odpuščati vsakomur ob vsakem času. Jasno je, da tako velikodušna potreba po odpuščanju ne odpravlja objektivnih zahtev pravičnosti. Če pravičnost pravično razumemo, je pravzaprav cilj odpuščanja. Ni ga mesta v evangelijskem oznanilu, kjer bi odpuščanje oziroma usmiljenje, ki je njegov vir, pomenilo popuščanje zlu, pohujšanju, krivici ali sramotenju. V vsakem primeru je pogoj za odpuščanje: popravilo zla in pohujšanja, odškodnina za poškodbo, zadoščenje za sramotenje.«⁷ Malo kasneje piše: V območju usmiljenja tako vedno ugotavljamo osnovno sestavo pravičnosti. A usmiljenje je zmožno dati pravičnosti novo vsebino, ki jo najenostavneje in najpopolneje predstavlja prav odpuščanje. Odškodnina in premirje sta značilni za pravičnosti; toda šele odpuščanje razodeva ljubezen, ki se edina srečuje s človekom kot človekom.«⁸

Slovenski slovar knjižnega jezika (1993) opredeljuje glagol »spraviti se« takole: »s svojim delovanjem, vplivom doseči, da kdo nima, ne kaže več odklonilnega odnosa do koga«. Če tovrstno dejanje ne vključuje pravičnosti, ne omogoča odpuščanja. To velja tako za zasebno kot za narodno spravo.

Če zgoraj ponujena razčlenitev pete prošnje Očenaša drži, nam ta razodeva tudi genialnost Jezusovih formulacij: na podlagi vzorca ali izkušnje pristne ljubezni do bližnjega v obliki odpuščanja, ki ga predpostavlja kes ali vsaj pripravljenost zadoščevati, lahko polni zaupanja prosimo in pričakujemo Božje odpuščanje. Podobno kot pri medčloveški spravi je v našem srcu kes in določeno zadoščenje ali vsaj pripravljenost nanj, medtem ko je na drugi strani Bitje, ki je v svojem bistvu Ljubezen. Lahko rečemo, da nas peta prošnja Očenaša dela dovzetne za rane zasebnega in javnega življenja, za rane in zdravilo; obenem pa nam dela pokoro – rekel bi prikupno –, in to v luči Božje ljubezni.

⁷ Janez Pavel II., okrožnica *Dives in misericordia*, 157.

⁸ *Prav tam*, 158.